

برآورد زیان‌های ناشی از تأخیر در وصول مالیات در ادارات مالیاتی استان چهارمحال و بختیاری

سعید آفاسی

استادیار مدیریت دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان، Sae_aghasi@yahoo.com

احسان آفاسی^۱

دانشجوی کارشناسی ارشد مالی- بانکداری، مؤسسه آموزش عالی خاتم تهران، Aghasiehsan@gmail.com

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی برآورد زیان‌های ناشی از تأخیر در وصول مالیات در ادارات مالیاتی استان چهارمحال و بختیاری با توجه به اثر تانزی به مرحله اجرا در آمده است. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و از نظر هدف کاربردی است. جامعه آماری، شامل کلیه ادارات مالیاتی استان چهارمحال و بختیاری در مقطع زمانی ۵ سال ۱۳۸۸ لغایت ۱۳۹۲ بوده است. جهت گردآوری داده‌ها از سه مدل تحقیق برای بررسی تأثیر وقفه مالیات بر کاهش ارزش واقعی درآمدهای مالیاتی، کشش قیمتی درآمدهای مالیاتی، کشش درآمدهای اسمی مالیاتی و در پایان برآورد میزان زیان ادارات امور مالیاتی استان انجام شده است. نتایج پژوهش نشان داد که متوسط طول وقفه درآمدهای مالیاتی در استان چهارمحال و بختیاری ۱۴ ماه است. کشش قیمتی درآمدهای مالیاتی مثبت است (۷۱٪ درصد) بنابراین افزایش سطح عمومی قیمت‌ها بر درآمدهای اسمی مالیاتی تأثیر مثبت دارد و حداقل ۲۲ درصد زیان مالیاتی را نشان می‌دهد که روند صعودی داشته و از سال ۱۳۸۸ تا سال ۱۳۹۱ این رقم چهار برابر شده است. با توجه به اینکه طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۲ میزان تورم سالانه به‌طور متوسط ۲۳ درصد است، ارزش حال یک واحد درآمد مالیاتی در استان چهارمحال و بختیاری به‌طور متوسط بعد از ۱۴ ماه وقفه به اندازه ۰/۷۸ می‌باشد. و در حقیقت حدود ۲۲ درصد از ارزش یک واحد درآمدهای مالیاتی در اثر تورم و وقفه جمع‌آوری مالیات از بین می‌رود.

کلیدواژه‌ها: وقفه مالیاتی، کشش قیمتی، درآمدهای حقیقی مالیاتی، اثر تانزی، اداره امور مالیاتی

۱- مقدمه

نظام مالیاتی از پایه‌های قوام و پیشرفت نظام اقتصادی هر کشور است، هیچ سیاست و نظامی در سیستم اقتصادی پایدارتر و قدیمی‌تر از نظام مالیاتی نیست و این نظام باید متناسب با اقتصاد رشد یابد. تا علاوه بر تسهیل پیشرفت با اقتصاد کشور نیز منطبق شود. از این رو از نظر اقتصاددانان وجود یک نظام مالیاتی کارآمد برای تداوم فعالیت‌های دولت، از ضروریات است. همچنین مالیات به‌عنوان ابزاری کارآمد در جهت اجرای سیاست‌های اقتصادی؛ اعم از توزیعی و مالی و حتی هدایت اقتصاد در مسیر اهداف کلان اقتصادی مانند تثبیت اقتصادی، ایجاد اشتغال، رشد اقتصادی و بهبود رفاه اجتماعی بشمار می‌آید. درآمدهای مالیاتی در اقتصاد بسیاری از کشورهای جهان، یکی از مهم‌ترین منابع تأمین مالی دولت‌ها به شمار رفته و به‌عنوان ابزار مؤثر جهت سیاست‌گذاری‌های مالی محسوب می‌شوند. با وجود اهمیت درآمدهای مالیاتی به‌عنوان منابع بالقوه در آمدی دولت، متأسفانه این نوع درآمدها جایگاه واقعی خود را در ساختار اقتصادی کشور ما دارا نیستند.

یکی از مباحث کاربردی و اجرایی در نظام مالیاتی، وقفه در وصول مالیات می‌باشد. وقفه مالیاتی به منزله تأخیر بین زمان تحقق در آمد مشمول مالیات^۱ و وصول مالیات^۲ می‌باشد. سرعت عمل و همچنین کوشش سازمان امور مالیاتی در وصول مالیات‌ها، از شاخص‌های مهم کارآیی نظام مالیاتی است.

با توجه به نقش گسترده و قابل توجه دولت در جهت دهی به فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی و نقش عمده همه استان‌ها در تولید ناخالص داخلی کشور، ضروری است که بحث چگونگی وصول درآمدهای حقیقی مالیاتی مورد بحث و بررسی قرار گیرد تا براساس آن نظام مالیاتی به نحوی اصلاح گردد که درآمدهای مالیاتی در موعد مقرر برای ارائه بهتر خدمات عمومی دولت تأمین گردد (نجاززاده و زارع، ۱۳۸۵: ۵۰).

این تحقیق در نظر دارد به برآورد مدل پیش‌بینی زیان‌های ناشی از تأخیر در وصول مالیات در ادارات مالیاتی استان چهارمحال و بختیاری بپردازد. لذا در ادامه به بیان مسئله تحقیق، اهمیت تحقیق، فرضیات و اهداف تحقیق، روش تحقیق، متغیرهای تحقیق، قلمرو تحقیق و تعریف واژگان تحقیق پرداخته شده است.

1- Taxable event

2- Tax collection

۲- مبانی نظری تحقیق

مالیات^۱

مالیات عبارت است از قسمتی از در آمد یا ثروت افراد که به منظور پرداخت بخشی از هزینه‌های عمومی و حفظ منافع اجتماعی و اقتصادی و سیاسی کشور به موجب قانون به وسیله دولت وصول می‌شود به عبارت دیگر برای دوام و قوام جامعه و ارائه خدمات اجتماعی توسط دولت هر یک از افراد جامعه با توجه به توان پرداخت خود مکلفند بهای قسمتی از این خدمات را به‌عنوان مالیات به دولت بپردازند (شهسواریان و شعبانی، ۱۳۸۷: ۳).

وقفه مالیاتی^۲

وقفه مالیاتی به منزله تأخیر بین زمان تحقق درآمد مشمول مالیات و وصول مالیات می‌باشد. مالیات سرعت عمل و هم‌چنین کوشش سازمان امور مالیاتی در وصول مالیات‌ها، از شاخص‌های مهم کارآیی نظام مالیاتی است (نجاززاده و زارع، ۱۳۸۵: ۵۰).

فرار مالیاتی^۳

فرار مالیاتی، هرگونه تلاش غیرقانونی برای پرداخت نکردن مالیات مانند ندادن اطلاعات لازم در مورد عواید و منافع مشمول مالیات به مقامات مسئول، فرار مالیاتی خوانده می‌شود. تعریف فرار مالیاتی، برای انواع مالیات‌ها یکسان است. در فرار مالیاتی، به رغم تطبیق فعالیت با قوانین، در اجرای فعالیت یک یا چند ضابطه مصوب مراجع ذی ربط تعمداً نادیده گرفته می‌شود (حسینی و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۲).

فرهنگ مالیاتی

فرهنگ مالیاتی، مجموعه‌ای از طرز تلقی، بینش و عکس‌العمل افراد در قبال نظام مالیاتی است. به عبارت دیگر طرز تلقی، بینش، برداشت، آرمان‌ها، ارزش‌های اجتماعی، قوانین جاری و میزان تحصیلات و آگاهی، از جمله عواملی هستند که فرهنگ مالیاتی را شکل می‌دهند (ثاقب فرد، ۱۳۸۶: ۱۴).

1- Tax

2- Tax Break

3- Tax evasion

فرآیندهای مؤثر درون‌زا و برون‌زای وصول مالیات

برای بررسی یک نظام مالیاتی، شناسایی و تحلیل فرآیندهای مؤثر در آن نظام به‌صورت درون‌زا و برون‌زا از اهمیت خاصی برخوردار است به گونه‌ای که می‌توان این فرآیند را در عوامل درونی و برونی که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر میزان وصولی مالیات مؤثر است تعریف کرد از این رو، از تأثیرهای این متغیرهاست که فرآیندهای مطلوب یا نامطلوب در چرخه اخذ مالیات شکل می‌گیرند. به‌طور کلی بسیاری از متغیرهای تأثیرگذار در ارتباطی پیچیده نسبت به هم عمل می‌کنند. این پیچیدگی فرآیندهای خاصی را ایجاد می‌کند که به سادگی و به راحتی قابل شناسایی، هدایت و اصلاح نیست. نظام مالیاتی کشور ما نیز در هاله‌ای از این پیچیدگی‌ها قرار دارد و شناسایی متغیرهای درون‌زا و برون‌زای آن به عوامل متعدد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و رفتاری برمی‌گردد که نیازمند تأمل بیشتری است. به ویژه در برهه‌ای از زمان که اقتصاد کشور در حال گذار اقتصادی است و مالیات از جایگاه و اهمیت خاص و ویژه‌ای در برون رفت از اتکای به درآمدهای نفتی برخوردار است.

در نتیجه شناخت نظام مالیاتی و فرآیندهای آن به‌منظور تسریع در اصلاحات، مهم و ضروری خواهد بود (حسنی و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۱).

الف - عوامل مؤثر برون‌زا در وصول مالیات

هدف نظام مالیاتی افزایش درآمدهای مالیاتی است به گونه‌ای که این افزایش‌ها به‌سمت عدالت‌گرایی مالیاتی بروند. از این رو، تسهیل روندها و تسریع امور مربوط به اخذ مالیات و اصلاح روش‌ها و فرآیندها و داشتن تعاریف دقیق از مؤدی و مأمور مالیاتی و طبقه‌بندی و شناسایی متغیرهای تأثیرگذار می‌تواند ما را برای رسیدن به این هدف اساسی کمک کند. اصلاح هم به یکباره امکان‌پذیر نیست، بلکه باید با توجه به توانایی‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در چند دوره از برنامه‌های کوتاه‌مدت حاصل شود تا در این دوره‌ها شکل، نظام و ساختار اخذ مالیات دگرگون شود. در این راستا، تغییر متغیرهای اساسی و فرآیندسازی‌های نو، این امکان را به ما خواهد داد تا نظام مالیاتی پویایی ایجاد کنیم

ب- عوامل مؤثر درون‌زا در وصول مالیات

همان گونه که پیش از این یادآور شدیم نظام‌بندی مالیات از طریق قوانین جاری کشور تعیین می‌شود و در این بین، نظام مالیاتی بر پایه‌های مالیاتی تعریف می‌شود. در

کشور ما دو نوع پایه مالیاتی به صورت کلی وجود دارد که به‌عنوان دو شاهرگ حیاتی مالیاتی در نظام مالیاتی، درآمدهای مالیاتی کشور را تعیین و جمع‌آوری می‌کند این دو همان‌گونه که ذکر شد عبارت‌اند از: مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم. هر کدام از این پایه‌های مالیاتی از اهمیت و پیچیدگی‌های خاص خود برخوردارند. به ویژه در گستره اقتصاد این دو مفهوم در ایجاد و به‌کارگیری ابزار سیاست‌های مالی برای دولت از اهمیت بالایی برخوردار هستند (حسنی و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۲).

عوامل تعیین میزان مالیات

۱- مبنای مالیات (پایه مالیاتی)^۱

مبنای مالیات، عامل متغیر یا هر مفهوم دیگری هم‌چون درآمد یا دارایی است که طبق قانون بر آن مالیات وضع می‌شود.

۲- نرخ مالیات^۲

درصدی از مبنای مالیات یا پایه‌ی مالیاتی است که مبنای محاسبات مالیات مورد نظر قرار می‌گیرد، به عبارت دیگر نرخ مالیات در هر مبنای اندازه‌ی اخذ مالیات را با توجه به قوانین و آیین‌نامه‌های مالیاتی دولت‌ها در مبنای مورد نظر نشان می‌دهد. انواع محاسبه نرخ مالیات به شرح ذیل است:

نرخ مالیات تناسبی^۳: نرخی که بدون توجه به تغییرات مبنای مالیات، همیشه ثابت است.

نرخ مالیات تصاعدی^۴: برعکس نرخ تناسبی با افزایش مالیات مقدارش افزایش می‌یابد که لزوماً متناسب با افزایش مبنای مالیات نیست.

نرخ مالیات تنازلی^۵: هرچه مبنای مالیات وسیع‌تر می‌شود، از نرخ مالیات کاسته می‌شود.

۳- مبلغ مالیات

مبلغی که بر مبنای‌های مختلف تعلق می‌گیرد و از مؤدیان وصول می‌گردد به‌طور معمول در هر کشور تعیین میزان مالیات‌ها با توجه به نیازها و هزینه‌های بخش

1- The tax base (tax base)

2- The tax rate

3- Proportional tax rate

4- Progressive tax rate

5- Tax rate compromises made

عمومی و فواید حاصل از اجرای برنامه‌های دولت صورت می‌گیرد. (شهسواریان و همکار، ۱۳۸۷: ۴)

از عوامل دیگر تعیین میزان و حد مالیات‌ها، مقایسه هزینه‌آن با هزینه‌های منابع غیرمالیاتی از قبیل وام‌ها اعم از داخلی و خارجی است. اغلب کشورهای در حال توسعه با کسری بودجه‌های سالانه و مشکلات مالی در زیر ساخت‌های اقتصادی و اجتماعی مواجهند، افزایش درآمدهای مالیاتی یکی از راه‌های طبیعی و بدیهی مقابله با این مشکل است.

هرگونه افزایش در درآمدهای مالیاتی به یکی از صور زیر قابل حصول است:

- افزایش نرخ مالیات‌های موجود و جاری
- افزایش مبنای مالیات‌های موجود و جاری از طریق حذف معافیت‌ها و بخشودگی‌ها
- برقراری مالیات جدید. (حیرانی و همکاران، ۲۵: ۱۳۸۵).

نرخ‌های مالیاتی و مالیات در مکاتب اقتصادی

آدام اسمیت^۱، طرفدار مالیات متناسب بود. به این معنی که از درآمد هر کس چند درصد به‌عنوان مالیات وصول شود. اسمیت مالیاتی را عادلانه میدانست که در مورد همه درآمدها یکسان اعمال شود. نرخ دیگر، نرخ تصاعدی است. در مالیات تصاعدی، هر قدر میزان درآمد افزایش یابد، سهم بیشتری از آن نسبت به طبقه ما قبل به‌عنوان مالیات وصول می‌شود. نقطه مقابل نرخ تصاعدی، نرخ تنازلی است. به این معنی که با افزایش درآمد آهنگ رشد نرخ ملایم‌تر می‌شود. لافر نیز به نرخ بهینه مالیات قائل است و معتقد است هرگاه نرخ مالیات بر درآمد بیش از حد بالا برود، کل درآمد مالیاتی تنزل خواهد کرد. وقتی نرخ مالیات بر درآمد صفر درصد است هیچ‌گونه مالیاتی جمع‌آوری نمی‌شود ولی اگر نرخ مالیات بر درآمد صد درصد باشد باز مالیاتی جمع‌آوری نخواهد شد. بین این دو حالت افراد صاحب درآمد می‌شوند و مالیات می‌پردازند و در یک نرخ معین، درآمد مالیاتی در حداکثر خود خواهد بود. از آنجا که مقوله مالیات به‌عنوان یک جزء مهم ابزار سیاست‌گذاری اقتصادی، اجتماعی به حساب می‌آید، لازم است تا برای اعمال سیاست‌های مالیاتی، اصول و نظریاتی از سوی اندیشمندان نحله‌های گوناگون فکری

1- Adam Smith

تعریف شود تا نظام‌های مالیاتی فراخور شرایط اقتصادی و اجتماعی خود از آنها بهره‌برند. از این روی، بحث اصول و نظریات مالیاتی یکی از موارد بنیادین مطالعات مالیاتی است که می‌تواند در چارچوب اهداف باز توزیعی مالیات‌ها بسیار مهم تلقی شود. (کردبچه، ۴۴: ۱۳۹۱).

الف - اصول مالیاتی از نظر کلاسیک‌ها

آدام اسمیت معروف‌ترین اقتصاددان مکتب کلاسیک است. بنابراین اصول چهارگانه او به‌عنوان اصول مالیاتی مورد نظر مکتب کلاسیک به حساب می‌آید. اصل اول از دید او اصل عدالت و برابری است. بر اساس این اصل، بار مالیات باید به صورت عادلانه بین مردم تقسیم شود و به توانایی پرداخت مالیات دهنده بستگی دارد. وی مالیات تناسبی را به‌عنوان مالیاتی عادلانه تلقی می‌کند اصل دوم، معین و مشخص بودن مالیات‌ها است. بر اساس این اصل باید مبلغ، مآخذ، زمان پرداخت و طریقه پرداخت باید دقیقاً مشخص باشد اصل سوم، اصل سهولت است. بر اساس این اصل، کسب رضایت نسبی افراد و تسهیلات مختلف برای پرداخت مالیات مدنظر است و تنظیم شرایط جهت پرداخت و طریقه پرداخت باید با توجه به حداقل فشار امکان پذیر باشد اصل آخر به صرفه جویی برمی‌گردد. در جمع‌آوری مالیات باید حداکثر صرفه جویی به عمل آید و هزینه جمع‌آوری آن به حداقل تقلیل یابد. (حسنی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۱)

جدول ۱- اصول نظام مالیاتی مطلوب از دید کلاسیک‌ها

اصول نظام مالیاتی مطلوب از دید کلاسیک‌ها	
توزیع عادلانه بار مالیاتی	- اصل عدالت
ساخت دهی روشن مالیات‌ها	- اصل مشخص بودن
ایجاد شرایط رضایت افراد در اخذ مالیات	- اصل سهولت
بهینه‌سازی سیستم مالیاتی	- اصل صرفه جویی

ب- اصول مالیاتی از دید کینزین‌ها

آنها در مورد مالیات‌ها اعتقاد به اصول زیر دارند:

۱- اصل شخصی ساختن مالیات^۱

بر اساس این اصل، هنگام تعیین و دریافت مالیات علاوه بر درآمد مبنای محاسبه، وضع شخصی مالیات دهنده از نقطه نظر تحصیل درآمد و وضعیت اجتماعی نیز ملاک عمل است. به‌عنوان مثال درآمد حاصل از کار با درآمد حاصل از سرمایه تفاوت دارد. از آنجا که گروه اول درآمد خود را از راه زحمت فیزیکی و یا فکری به‌دست می‌آورد، رنج و مشقت بیشتری نسبت به گروه دوم که درآمد حاصل از سرمایه کسب می‌کند دارد. بنابراین، هنگام پرداخت مالیات باید فداکاری بیشتری به خرج دهد. بر اساس این اصل، باید وضعیت کاری و اجتماعی فرد مالیات دهنده مورد توجه قرار گیرد.

۲- اصل دخالت^۲

به عقیده کینز و پیروان او، دولت باید جهت ارشاد و فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی دخالت کند و نباید مالیات‌ها بی‌طرف باشند. به‌عنوان مثال، دولت باید جهت مبارزه با تورم از سیاست‌ها مالی انقباضی استفاده کرده و با افزایش نرخ مالیاتی، تورم را بکاهد. (حسنی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۱).

۳- اصل مطلوبیت درآمد^۳

مطلوبیت نهایی هر واحد پول یا درآمد برای افراد کم درآمد بیشتر از مطلوبیت نهایی پول یا درآمد برای افراد پر درآمد است. بنابراین اگر به نسبت برابر از درآمد هر دو گروه مالیات اخذ شود، افراد کم درآمد مقدار مطلوبیت بیشتری از دست می‌دهند و این موضوع عادلانه نیست. برای حل مشکل فوق باید براساس نرخ تصاعدی مالیات اخذ شود. (حسنی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۱).

جدول ۲- اصول نظام مالیاتی مطلوب از دید کنزین‌ها

اصول نظام مالیاتی مطلوب از دید کنزین‌ها	
اصل شخصی ساختن مالیات	توزیع عادلانه بار مالیاتی و تفاوت بین پایه‌های مختلف مالیاتی
اصل دخالت	تقویت نظام رفاهی و تأمین اجتماعی
اصل مطلوبیت درآمد	توزیع عادلانه درآمد و کاهش مالیات بر مصرف

- 1- The person making the tax
- 2- The principle involved
- 3- The principle of utility revenue

ج - نگرش‌های جدید به اصول مالیاتی

با گسترش نظام فن‌آوری اطلاعات و حرکت اقتصادهای درون‌زا به سمت اقتصادهای جهانی شده، مالیات‌ها نیز دچار تغییر و تحول شده‌اند. مالیات‌ها امروزه به‌عنوان یکی از ارکان اصلی نظام‌های انتخاباتی تبدیل شده‌اند و بجز آثار اقتصادی واجد ویژگی‌های اجتماعی، سیاسی و اطلاعاتی فراوان شده‌اند. هرچند که اصول مندرج در بیانیه‌های کلاسیک‌ها و تئوری کنز هم چنان رواج دارد و بسیاری از نظام‌های مالیاتی با آن سامان یافته‌اند، لیکن بر اساس نیازهای روز و برخی تعاملات بین‌المللی و مسائلی که در اجرای سیستم مالیاتی بروز می‌کند، برخی اصول جدید به اصول قبلی مالیات‌ها افزوده شده است.

۱- اصل تشخیص محل خرج^۱

بر این اساس، محل خرج و مصرف مالیات‌ها باید برای مالیات پردازان مشخص باشد. این اصل یک کارکرد مهم توزیعی درون خود دارد که نظارت مردمی را می‌پذیرد و عموماً مالیات‌ها را به سمت کاهش نابرابری سوق می‌دهد. البته، کارشناسان اعتقاد دارند این اصل بیشتر جهت مالیات‌های محلی و عوارض کاربرد دارد.

۲- اصل سهولت تمکین داوطلبانه مالیاتی^۲

این اصل بیشتر ناظر بر روش‌های اجرایی و عملیاتی است. کیفیت تشکیلات مالیاتی بر فضای سرمایه‌گذاری و توسعه بخش خصوصی و هم‌چنین کارکردهای مالیات مؤثر است.

نظام مالیاتی باید به سمتی برود که سرعت تمکین (پذیرش) داوطلبانه مالیات‌های تشخیصی و افزایش خود اظهاری را گسترش دهد. تمکین مالیاتی، عبارت است از قبول و ترتیب پرداخت داوطلبانه مالیات قانونی اِبراری یا تشخیصی شده در یک تشکیلات مالیاتی به هر اندازه که سیستم مالیاتی با تمکین بیشتری روبرو شود، میزان درآمدهای وصولی بخش مالیاتی افزایش و شاخص‌های کلان اقتصادی چون نسبت مالیات به تولید ناخالص تولید داخلی (افزایش) نسبت درآمد مالیاتی واقعی به درآمد مالیاتی پیش‌بینی

1- The diagnosis of spending

2- Ease of voluntary tax compliance

شده در بودجه (افزایش) خواهد یافت و از طرفی با کاهش شکاف مالیاتی بین طبقات مختلف درآمدی، توزیع درآمد بهبود می‌یابد. (حسینی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۱).

۳- اصل مشارکت^۱

گسترش نهادهای مدنی و در اختیار داشتن بخش اعظم ثروت ملی توسط بخش خصوصی باعث شده که بدون مشارکت نهادهای مدنی و عموم مردم، وصول مالیات قانونی امکان پذیر نباشد. از این روی، بسیاری از تشکلهای و نمایندگان صنوف و نهادهای مدنی در مورد اصلاح قانون، نحوه‌ی وصول، تعیین ضرائب مالیاتی با دستگاه مالیاتی هم‌کاری و مشارکت می‌کنند که این مشارکت شکل قانونمند به خود گرفته است. چون این اصل، کیفیت وصول درآمدهای مالیاتی را بهبود می‌بخشد و موجبات ارتقاء فرهنگ مالیاتی و به تبع آن درآمدهای مالیاتی را فراهم می‌کند؛ می‌توان نتیجه گرفت که در توزیع مجدد درآمدها نقشی مهم دارد. (کردبچه، ۴۴: ۱۳۹۱).

۴- پیشینه تحقیق

تحقیقات داخلی

۱- نصر اصفهانی و همکاران (۱۳۹۱)، در تحقیقی با عنوان بررسی عوامل موثرمدل بر فرار مالیاتی بر اساس مدل پستل، از دیدگاه مؤدیان و کارشناسان مالیاتی، به بررسی عوامل مؤثر بر مؤدیان از پرداخت مالیات پرداخته است. در این تحقیق به دنبال این هستند که آیا عوامل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، تکنولوژیکی، قانونی و محیطی که مدل «اجتماعی» از عوامل تشکیل دهنده محیط بیرونی و برگرفته از پستل است، تا چه اندازه بر فرار مؤدیان از مالیات تأثیر دارد. بنابراین برای تعیین حجم نمونه هر جامعه نهایت، آماری از فرمول کوکران استفاده شده که، در حجم نمونه کارشناسان کادر تشخیص مالیاتی ۸۷ نفر و مؤدیان مشاغل ۱۹۸ نفر به دست آمده‌اند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که، از نقطه نظر مؤدیان مشاغل، عوامل سیاسی و اقتصادی بیشترین تأثیر و عامل محیطی کمترین تأثیر را داشته است. از نظر کارشناسان کادر تشخیص، عوامل سیاسی، اقتصادی و قانونی بیشترین تأثیر و عامل محیطی کمترین تأثیر را داشته است.

1- The participation

۲- تقی پور، (۱۳۸۰) در مقاله‌ای با عنوان وقفه‌های جمع‌آوری مالیات، تورم و درآمدهای مالیاتی حقیقی دولت به بررسی تأثیر وقفه‌های جمع‌آوری مالیات و تورم بر درآمدهای مالیاتی حقیقی دولت در ایران پرداخته است. نتایج حاکی آن است که متوسط وقفه‌های جمع‌آوری برای کل مالیات در ایران حدود ۱۶ ماه برآورد شده است که این وقفه تأثیر قابل توجهی بر روی درآمدهای مالیاتی گذاشته است.

۳- قائینی و احمدی (۱۳۹۰)، در پژوهشی با عنوان حکم فقهی جریمه تأخیر پرداخت مالیات از منظر شرع مقدس اسلام، به بررسی مالیات به‌عنوان یکی از منابع مالی مهم دولت‌ها از جمله حکومت اسلامی اشاره کرده است. با توجه به وجود انگیزه اجتناب از پرداخت مالیات برای برخی از مؤدیان، انواع ضمانت اجرایی در نظام‌های مالیاتی پیش‌بینی شده است. از جمله این ضمانت‌ها جریمه تأخیر پرداخت مالیات متناسب با مدت تأخیر است. در این مقاله با پیش‌فرض مشروعیت اصل مالیات، مشروعیت اعمال جریمه تأخیر پرداخت مالیات مورد بحث است. جدای از مشروعیت جریمه، مشابهت جدی این نوع جریمه با دیرکرد دین به خاطر ربای امهالی و ممنوعیت آن محتمل است. در این مقاله ضمن تبیین مبانی حرمت ربای امهالی و بیان اقسام ربا و انحراف تکلیف به پرداخت مالیات و ذکر صور مختلف جریمه‌های تأخیر نسبت به حکم شرعی هر یک از آنها بحث شده است. به علاوه ضمن توجه به اصل ولایت حاکم به‌عنوان پیش‌فرض، متناسب با مسئله، نحوه ولایت حاکم اسلامی و حدود آن مورد اشاره قرار گرفته است.

۴- نجارزاده و زارع (۱۳۸۵)، در مقاله‌ای با عنوان برآورد کشش و وقفه درآمد مالیاتی شرکت‌ها در استان تهران به بررسی تأثیر نرخ بر درآمدهای حقیقی مالیاتی پرداختند. با توجه به نرخ تورم بالا و وقفه اجتناب‌ناپذیر در وصول مالیات بر درآمد شرکت‌ها در ایران، کاهش درآمدهای حقیقی مالیاتی در کشور به‌عنوان یک مشکل اساسی در بودجه تأمین درآمدهای بودجه‌ای مطرح می‌باشد. از آنجایی که سهم بالایی از درآمد مالیاتی شرکت‌ها در استان تهران تحقق پیدا کند، در مطالعه حاضر با استفاده از داده‌های سالیانه (۱۳۵۹-۱۳۸۰) طول وقفه مالیاتی در ارتباط با درآمد مالیاتی شرکت‌ها در استان تهران مورد برآزش قرار گرفت و حساسیت سیستم مالیاتی نسبت به تغییرات سطح عمومی قیمت‌ها در این استان بررسی شد. هم‌چنین به منظور بررسی کشش و طول وقفه مالیاتی از روش یوهانسون-یوسیلیوس استفاده شده که نتایج به دست آمده نشان می‌دهد طول وقفه مالیاتی حدود ۲۵ ماه و کشش قیمتی درآمدهای

مالیاتی برابر با ۰/۷ است. وجود تنگناهای موجود در قانون مالیات‌های مستقیم، قصور و کوتاهی مؤدبان مالیاتی در انجام تکالیف قانونی و مشکلات اجرایی از مهم‌ترین عوامل بروز وقفه و پایین بودن کشش می‌باشند. لذا نرخ تورم، درآمد حقیقی مالیاتی شرکت‌ها را کاهش داده است.

۵- عسکری (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان کالبد شکافی اصلاح نظام مالیاتی کشور: چالش‌ها، برنامه‌ها و عملکرد نظام مالیاتی به بررسی پرداخته است. در این مقاله پس از بررسی کارکردهای مالیات در کشور و چالش‌های آن براساس ارکان سه گانه به بررسی اهم اقدامات صورت گرفته در سال‌های اخیر و برنامه‌های آتی برای توسعه نظام مالیاتی کشور پرداخته شده است. توسعه و تکمیل نظام مالیات برارزش افزوده، بازنگری قوانین و مقررات مالیاتی، اجرای طرح جامع مالیاتی و اصلاح و تکمیل نیروی انسانی از محورهای اصلی تحول نظام مالیاتی است. اصلاح ساختار اقتصاد کلان کشور از حیث نحوه انجام فعالیت‌های اقتصادی، توسعه فعالیت‌های شرکتی و توسعه کیفی (مدرنیزه کردن) بخش خدمات، گسترش پایه‌های مالیاتی و حذف معافیت‌های غیرضرور، رفع محدودیت‌های بودجه‌ای سازمان، تأمین نیروی انسانی، اتخاذ تمام تدابیر قانونی، اجرایی و قضایی برای مواجهه با اقتصاد زیرزمینی از اهم برنامه‌های آتی برای توسعه نظام مالیاتی کشور قلمداد می‌شود.

۶- حیرانی، (۱۳۸۸)، در پایان نامه خود با عنوان بررسی موانع نهادی وصول مالیات‌های مستقیم در ایران به بررسی شناخت مشکلات، محدودیت‌ها و موانع نظام مالیاتی کشور به ویژه در زمینه وصول مالیات‌های مستقیم، شناخت رفتار مؤدیان و ماموران مالیاتی به لحاظ اقتصادی، شناخت عوامل مؤثر بر کارایی نظام مالیاتی و همچنین شناخت نحوه تشخیص مالیات مستقیم در ایران پرداخته است. در اقتصادهای امروز جهان دولت‌ها وظایف مختلفی به عهده دارند. انجام این وظایف هزینه‌های زیادی را در بر می‌گیرد، دولت‌ها با توجه به درجه توسعه‌یافتگی کشورشان منابع مختلفی برای تأمین این مخارج در اختیار دارند، مهم‌ترین منبع تأمین مخارج دولت‌ها در کشورهای توسعه‌یافته مالیات‌ها می‌باشد. اما متأسفانه در کشورهای در حال توسعه به علت ضعف منبع تأمین مالی و دسترسی آسان به منابع طبیعی و فروش این منابع، کم‌تر به درآمدهای مالیاتی توجه کرده‌اند. روش پژوهش تحلیلی بوده اطلاعات مورد نیاز از دو روش اسنادی و غیر اسنادی جمع‌آوری شده که به روش اسنادی اطلاعات از طریق مصاحبه‌های محدود و تجربیات شخصی گردآوری شده است. نتایج نشان می‌دهد که

ضعف در قوانین مالیات‌های مستقیم جاری و عدم ضمانت اجرای آن موجب شده است که بخش عظیمی از فعالیت‌های اقتصادی به علت معافیت‌های بی‌رویه از پرداخت مالیات معاف گردند، به این علت پایه‌های مالیاتی ضعیف می‌باشد. ضعف پایه‌های مالیاتی باعث شده که دولت فشار مضاعفی به مودیانی که دارای پرونده مالیاتی می‌باشند، بیاورد. که این خود نیز موجب تشدید فعالیت‌های اقتصادی زیر زمینی و در نهایت کاهش درآمدهای مالیاتی می‌گردد.

تحقیقات خارجی

۱- ابید^۱، ۲۰۰۴، در مقاله ای با عنوان « نظریه فرار مالیاتی: دیدگاهی بازنگرانه» که به تعدیل مدل استاندارد مالیاتی و پاسخ به انتقادات دیگر، وارد بر آن اختصاص داشته است، بار مسئله مالیات بهینه را مطرح و مناسبات آن را با مدل فرار مالیاتی تشریح می‌کند. در این مقاله تابع رفاه اجتماعی را به عنوان حاصل جمع وزنی سودهای مورد انتظار فراریان مالیاتی در مدل استاندارد وارد می‌کند.

۲- مادوویتز و نووان^۲، ۲۰۱۳، در مقاله‌ای با مالیات بنزین و نوسانات درآمد: یک برنامه به کالیفرنیا به بررسی چگونگی استفاده از ترکیب‌های مختلف از مالیات غیر مستقیم و فروش مالیات بر سوخت‌های موتور تحت تأثیر نوسانات قیمت سوخت خرده فروشی و درآمدهای مالیاتی پرداخته‌اند. دو ویژگی از بازار بنزین و گازوئیل را انتخاب و مالیات یک مشکل منحصر به فرد است. اول، قیمت بسیار فرار است. دوم، تقاضا برای سوخت‌های موتور بسیار کم کشش است. در نتیجه، هزینه‌های سوخت در طول زمان به‌طور قابل ملاحظه‌ای متفاوت است. در تاریخ ۱ ژوئیه ۲۰۱۰، کالیفرنیا به تصویب مجمع بیل، "تعویض مالیات گاز"، افزایش مالیات غیر مستقیم و کاهش مالیات بر فروش در خرید بنزین پرداخت. در حالی که انگیزه اولیه پشت درآمد مبادله خنثی شد و دولت به ارائه با انعطاف پذیری بیش‌تر در داخل بودجه خود را، برجسته که این تغییر دارای دو منافع بالقوه نادیده گرفته شد. نتایج نشان می‌دهد که مزایای بیش‌تری را می‌توان با فراتر رفتن از مبادله مالیاتی و حذف مالیات بر فروش بنزین به‌طور کامل به‌دست آورد.

۳- کاردوسو^۳ (۲۰۱۰)، با انجام تحقیقی تحت عنوان کسری بودجه حقیقی و اثر پاتینکین به تشریح تأثیر تورم بر کسری بودجه و وقفه مالیاتی در برزیل پرداخته است.

1- Abyd
2- Madvvytz and Nvvan
3- Cardoso

براساس این تحقیق شدت تأثیر گذاری اثر تانزی به عواملی از قبیل وقفه مالیاتی، کشش قیمتی در آمد مالیاتی، و شاخص بندی مالیات‌های معوقه بستگی دارد. به دلیل عدم کارایی سیستم مالیاتی، طولانی بودن وقفه وصول و پایین بودن کشش قیمتی درآمدهای مالیاتی تأثیر منفی تورم بر درآمدهای حقیقی مالیاتی و در نتیجه تشدید کسری بودجه را می‌توان انتظار داشت.

۴- تانزی^۱ (۲۰۰۸)، در زمینه وقفه‌های مالیاتی در آرژانتین مطالعه‌ای انجام داده است. در این مطالعه که با عنوان تورم، وقفه در وصول و ارزش حقیقی درآمدهای مالیاتی انجام شده است، به تحلیل سیستم مالیاتی در اقتصاد آرژانتین پرداخته است. هدف اصلی مطالعه این است که نشان دهد وقتی نرخ تورم بالا باشد وقفه اجتناب ناپذیر در وصول مالیات‌ها نقش بسیار محرز را در کاهش درآمدهای حقیقی مالیاتی ایفا می‌کند. به طوری که اگر وقفه‌های موجود با کشش پذیری درآمدهای مالیاتی جبران نگردد باعث فشارهای تورمی قابل توجهی مواجه هستند و یا در آینده این‌گونه فشارها را پیش‌بینی می‌نمایند؛ باید به اثراتی که وقفه مالیاتی در وصول درآمدهای مالیاتی می‌تواند بر درآمدهای حقیقی داشته باشد توجه نمایند.

۵- چودری^۲ (۲۰۰۵)، در مطالعه‌ای تحت عنوان درآمدهای مالی و تأمین مالی تورمی، وجود وقفه‌های مالیاتی در ۲۸ کشور در حال توسعه از جمله ایران را طی دوره ۱۹۷۰-۱۹۸۷ با استفاده از داده‌های مقطعی و سری زمانی مورد مطالعه قرار داده است. در این تحقیق کشش قیمتی درآمدهای مالیاتی ایران ۱/۴۳ و وقفه جمع‌آوری مالیات‌ها در حدود ۴ ماه تخمین زده شده است. نتایج نشان می‌دهد که در کشورهای در حال توسعه به دلیل وقفه‌های طولانی در وصول مالیات و وجود کسری مزمن بودجه، افزایش تورم منجر به کاهش درآمدهای واقعی دولت می‌شود.

۶- یویان^۳ (۲۰۱۰)، مطالعه‌ای تحت عنوان تورم، کشش مالیاتی، درآمدهای حقیقی مالیاتی طی دوره ۱۹۸۰ تا ۲۰۰۴ برای اقتصاد اندونزی انجام داده است. در طول دوره مذکور در اندونزی سه برنامه توسعه پنج ساله به اجرا درآمد که تورم دو رقمی رایج بوده است. براساس این تحقیق وی درآمدهای مالیاتی به دست آمده از مالیات بر درآمد

1- Tanzi
2- Chaudhary
3- Yvyan

اشخاص، مالیات بر زمین، مالیات بر فروش کالاهای تولید شده در داخل، مالیات بر واردات و مالیات بر صادرات با افزایش تورم کاهش یافته است.

۵- روش شناسی تحقیق

روش انجام این تحقیق توصیفی - تحلیلی، از لحاظ ماهیت کاربردی و از نظر زمان مقطعی می‌باشد در این مطالعه برای برآورد زبان مالیاتی استان چهارمحال و بختیاری از اطلاعات سال‌های ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۲ مربوط به ۱۱ ادارات مالیاتی در استان استفاده شده است. بدین ترتیب داده‌های تلفیقی در مجموع ۵۵ مشاهده را به وجود می‌آورد. از این‌رو، روش مورد استفاده برای برآورد مدل براساس متدولوژی اقتصادسنجی، روش داده‌های تابلویی است. تجزیه و تحلیل و داده‌ها با استفاده از بسته نرم افزاری 8 eviews انجام شده است. تحقیق حاضر از نوع تحلیل رگرسیونی بوده و برای گردآوری اطلاعات از دو روش کتابخانه‌ای و مبتنی بر داده‌های واقعی و از نوع پس رویدادی استفاده شده است.

متغیرهای وابسته و مستقل در این تحقیق در جدول (۳) ارائه شده است.

جدول ۳- متغیرهای وابسته و مستقل در مدل‌های تحقیق

نماد در مدل	متغیر	مدل
LnRTAX_{it}	وابسته: لگاریتم درآمدهای مالیاتی حقیقی	مدل وقفه مالیاتی
DLnCPI_{it}	مستقل: درصد تغییرات سالانه لگاریتم شاخص قیمت مصرف کننده استان چهارمحال و بختیاری	
LnGDP_{it}	مستقل: لگاریتم تولید ناخالص داخلی استان چهارمحال و بختیاری به قیمت عوامل	
ln NTAX_{it}	وابسته: لگاریتم درآمدهای مالیاتی اسمی	مدل کشش قیمتی
LnCPI_{it}	مستقل: لگاریتم شاخص قیمت مصرف کننده استان چهارمحال و بختیاری	
LnGDP_{it}	مستقل: لگاریتم تولید ناخالص داخلی استان چهارمحال و بختیاری به قیمت عوامل	

لازم به ذکر است، در این تحقیق بعد از برآورد وقفه مالیات و کشش قیمتی درآمدهای مالیاتی در ادارات استان چهارمحال و بختیاری، زبان ناشی از وقفه به دست آمده بر درآمدهای حقیقی نیز مدنظر است. برای این منظور ارزش حقیقی یک واحد از

درآمد مالیاتی اسمی استان چهارمحال و بختیاری با توجه به متوسط تورم و وقفه مالیاتی به دست آمده، محاسبه خواهد شد.

۶- فرضیات تحقیق

فرضیات این تحقیق عبارتند از:

فرضیه اصلی تحقیق

تأخیر و وقفه در وصول مالیات بر میزان زیانهای ناشی از آن تأثیرگذار است.

فرضیات فرعی تحقیق

- ۱- مدت زمان تأخیر در وصول مالیات‌های مستقیم در استان چهارمحال و بختیاری قابل توجه است.
- ۲- کشش قیمتی درآمدهای حقیقی مالیاتی بزرگ‌تر از صفر است.
- ۳- کشش درآمدی درآمدهای اسمی مالیاتی بزرگ‌تر از صفر است.
- ۴- زیان ناشی از تأخیر در وصول درآمدهای حقیقی مالیات‌های مستقیم استان چهارمحال و بختیاری قابل توجه است.

۷- مدل تحقیق و متغیرهای آن

هدف اصلی در این تحقیق پاسخ به این سوال است که زیان مالیاتی در استان چهارمحال و بختیاری و به عبارت دیگر تأثیر تورم بر درآمدهای حقیقی مالیات به چه میزان است؟ براساس مبانی تئوریکي جواب این سوال به دو عامل یعنی کشش قیمتی درآمد مالیاتی و طول مدت تأخیر جمع‌آوری مالیات وابسته است. بدین نحو که اگر کشش قیمتی درآمد مالیاتی برابر واحد و تأخیر قابل چشم پوشی باشد، درآمد حقیقی تحت تأثیر تورم قرار نمی‌گیرد و زیان مالیاتی وجود نخواهد داشت. اما اگر تأخیر در جمع‌آوری مالیات قابل توجه باشد و کشش قیمتی کم‌تر از واحد باشد، تورم باعث کاهش ارزش واقعی درآمد مالیاتی جمع‌آوری شده، می‌شود. از اینرو، قبل از پاسخ به سوال مذکور لازم است وقفه مالیاتی و کشش قیمتی درآمد مالیاتی برآورد شوند و

سپس به برآورد زبان مالیاتی پرداخته شود. در این راستا براساس مبانی نظری موجود سه مدل به شرح زیر تصریح شده است.

مدل تحقیق برای برآورد وقفه مالیات

تصریح مدل مدنظر برای برآورد وقفه مالیاتی به شرح زیر است:

$$\text{LnRTAX}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{DLnCPI}_{it} + \beta_2 \text{LnGDP}_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

در رابطه (۱)، LnRTAX_{it} درآمد مالیاتی حقیقی اداره مالیاتی i در زمان t ، DLnCPI درصد تغییرات لگاریتم شاخص قیمت مصرف کننده استان چهارمحال و بختیاری، LnGDP لگاریتم تولید ناخالص ثابت داخلی استان چهارمحال و بختیاری به قیمت عوامل و ε_{it} جمله اختلال هستند. ضریب متغیر DLnCPI بیانگر متوسط وقفه‌های وصول درآمدهای مالیاتی در ادارات استان چهارمحال و بختیاری است.

لازم به ذکر است، در استان چهارمحال و بختیاری ۵ شهرستان تحت عنوان شهرکرد، بروجن، فارسان، لردگان و اردل وجود دارد که در هر یک از این شهرستان‌ها به جزء شهرکرد یک اداره مالیاتی مستقر است. در شهرستان شهرکرد ۸ اداره مالیاتی وجود دارد که در این بین ۷ اداره وظیفه وصول درآمدهای مالیاتی را برعهده دارد. برای این اساس، در رابطه (۱)، $i = 1, 2, \dots, 11$ بیانگر ادارات مالیاتی می‌باشد. بنابراین، مدل مذکور با استفاده از اطلاعات سالانه ۱۱ اداره مالیاتی طی سال‌های ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۲ و به‌کارگیری متدولوژی داده‌های تابلویی برآورد خواهد شد. لازم به ذکر است، اطلاعات مربوط درآمدهای مالیاتی از ادارات مالیاتی استان، اطلاعات تولید ناخالص داخلی استان از گزارشات دفتر پژوهش و برنامه‌ریزی سازمان امور مالیاتی کشور و اطلاعات شاخص قیمت مصرف کننده استان از گزارشات بانک مرکزی استخراج شده است.

مدل تحقیق برای برآورد کشش قیمتی درآمدهای مالیاتی

تصریح مدل مدنظر برای برآورد کشش قیمتی درآمدهای مالیاتی به شرح زیر است:

$$\text{LnNTAX}_{it} = \gamma_0 + \gamma_1 \text{LnCPI}_{it} + \gamma_2 \text{LnGDP}_{it} + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

در رابطه (۲)، LnNTAX_{it} درآمد مالیاتی اسمی اداره مالیاتی i در زمان t ، LnCPI لگاریتم شاخص قیمت مصرف کننده، LnGDP لگاریتم تولید ناخالص ثابت داخلی به

قیمت عوامل و ε^t جمله اختلال هستند. ضریب متغیر LnCPI بیانگر کشش قیمتی درآمدهای مالیاتی در ادارات استان چهارمحال و بختیاری است.

لازم به ذکر است، این مدل با استفاده از اطلاعات سالانه ۱۱ اداره مالیاتی طی سال‌های ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۲ و به‌کارگیری متدولوژی داده‌های تابلویی برآورد خواهد شد.

مدل تحقیق برای برآورد زیان مالیاتی ناشی از وقفه در وصول درآمدهای

مالیاتی

براساس مبانی نظری، وقفه‌های مالیاتی به دو صورت وقفه قانونی و غیرقانونی وجود دارد که زیان‌هایی را بر درآمدهای مالیاتی برجای می‌گذارند، لیکن از آنجا که تبدیل تمامی زیان‌های ناشی از وقفه‌ها بر درآمدهای مالیاتی کار دشواری است، زیان‌های مربوط به وقفه‌های مالیاتی تنها از جنبه کاهش ارزش واقعی درآمدهای مالیاتی وصولی بررسی می‌شود. براین اساس، در تحقیق حاضر به منظور برآورد زیان مالیاتی ناشی از وقفه در وصول درآمدهای مالیاتی در استان چهارمحال و بختیاری از رویکرد روش خالص ارزش کنونی درآمدهای آتی تانزی استفاده شده است. تصریح کلی این مدل برای برآورد وقفه‌های وصول به صورت ماهانه به شکل زیر است:

$$TR^r = \frac{TR^N}{(1+P \cdot \frac{n}{12})^n} \quad (3)$$

در رابطه (۴)، TR^r : درآمد حقیقی مالیاتی استان چهارمحال و بختیاری، TR^N : درآمد اسمی مالیاتی استان چهارمحال و بختیاری، P : تورم سالانه استان چهارمحال و بختیاری و n : متوسط وقفه جمع‌آوری مالیات بر حسب ماه است. لازم به ذکر است متوسط وقفه جمع‌آوری مالیات همان ضریب درصد تغییرات لگاریتم شاخص قیمت مصرف‌کننده در مدل (۱) یعنی β_1 است. بنابراین، با در اختیار داشتن تعداد وقفه‌های مالیاتی، درآمد حقیقی مالیاتی استان براساس رابطه (۳) و سپس زیان مالیاتی (TR^L) از طریق فرمول زیر قابل محاسبه می‌شود.

$$TR^L = TR^N - TR^r \quad (4)$$

در رابطه (۴)، TR^r : درآمد حقیقی مالیاتی استان چهارمحال و بختیاری (یعنی ارزش درآمد مالیاتی بعد از سال‌های وقفه)، TR^N : درآمد اسمی مالیاتی استان و TR^L زیان مالیاتی استان چهارمحال و بختیاری است.

برآورد مدل

آزمون F و انتخاب روش اثرات مشترک و اثرات ثابت

همان‌طور که در روش شناسی داده‌های تابلویی بیان شده است، مسئله اصلی قبل از برآورد، تعیین روش برآورد می‌باشد. بدین منظور در مرحله اول باید بررسی شود که آیا مدل به روش تلفیقی (اثرات مشترک) باید برآورد گردد و یا اینکه به روش پانل دیتا قابل برآورد است. در این راستا از آزمون F استفاده شده است. بدین نحو که در ابتدا دو مدل تصریح شده در رابطه (۱) و (۲) به روش اثرات ثابت برآورد و یکبار به روش اثرات مشترک برآورد می‌شود. بعد از برآورد مدل به دو روش اثرات ثابت و مشترک، مجموع مجذور پسماندها در هر دو مورد استخراج می‌گردد و آماره آزمون F بر آن اساس محاسبه می‌شود. با این وجود در نرم افزار Eviews8 امکان آزمون مستقیم اثرات ثابت وجود دارد که نتایج آزمون در جدول (۴) ارائه شده است.^۱

جدول ۴- آماره آزمون F برای مدل‌های (۱) و (۲)

	مدل (۱)	مدل (۲)
آماره F	۳۴/۴	۳۱/۹
ارزش احتمال	۰/۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰

ماخذ: یافته‌های تحقیق

همان‌طور که مشخص است، آماره آزمون F در این تحقیق برای مدل برآورد وقفه مالیاتی در رابطه (۱) معادل ۳۴/۴ می‌باشد که از آماره جدول بزرگ‌تر است (مقدار احتمال مربوط به فرض صفر آماری برابر صفر است)، بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرضیه صفر مبنی بر برابری عرض از مبدهای مقاطع را نمی‌توان پذیرفت و رد می‌شود. لذا، روش داده‌های تابلویی برای رابطه (۱) تأیید می‌شود.

در رابطه با مدل برآورد کسش قیمتی مالیاتی در رابطه (۲) نیز با توجه به نتایج جدول (۱)، آماره آزمون F معادل معادل ۳۱/۹ می‌باشد که از آماره جدول بزرگ‌تر است (مقدار احتمال مربوط به فرض صفر آماری برابر ۰/۰۰۰۰ است)، بنابراین با اطمینان ۹۵

۱- خروجی نرم افزار برای آزمون اثرات ثابت مدل (۱-۴) در پیوست (۱) و برای مدل (۲-۴) در پیوست (۲) آمده است.

درصد فرضیه صفر مبنی بر برابری عرض از مبدهای مقاطع را نمی‌توان پذیرفت و رد می‌شود. لذا، روش داده‌های تابلویی برای رابطه (۲) تأیید می‌شود.

انتخاب روش اثرات تصادفی و اثرات ثابت

براساس آزمون F، روش داده‌های تابلویی برای دو مدل (۱) و (۲) تأیید شده است، بعد از این مرحله براساس روش متدولوژی داده‌های تابلویی باید مشخص شود که روش اثرات ثابت یا روش اثرات تصادفی کدامیک روشی مناسب برای برآورد دو مدل مذکور می‌باشند. در برآورد اثرات ثابت فرض محوری این است که اثرات ثابت با متغیرهای توضیحی ناهمبسته هستند. یک روش رایج برای آزمون این فرض، آزمون هاسمن است که برای مقایسه برآوردهای ضرائب اثرات تصادفی و ثابت بکار می‌رود (بالتاجی^۱، ۲۰۰۵). برای این منظور ابتدا مدل (۱) و (۲) با روش اثرات تصادفی برآورد می‌شود. بعد از برآورد، آزمون هاسمن اجرا و به واسطه آن برآوردگر اثرات ثابت متناظر برآورد می‌شود نتایج آزمون برای هر دو مدل در جدول (۵) ارائه شده است.

جدول ۵- آماره کای- دو آزمون هاسمن برای مدل (۱) و (۲)

مدل	مدل (۱)	مدل (۲)
آماره کای- دو	۸/۰۹	۱۱/۲
ارزش احتمال	۰/۰۰۱۸	۰/۰۰۹۲

ماخذ: یافته‌های تحقیق

آماره کای- دو آزمون هاسمن برای دو مدل (۱) و (۲) با درجه آزادی ۲ به ترتیب معادل ۸/۰۹ و ۱۱/۲ می‌باشد. بنابراین در سطح معنی‌داری ۵ درصد، استفاده از مدل اثرات ثابت برای برآورد دو مذکور مناسب‌تر خواهد بود.

۸- یافته‌های تحقیق

با توجه به اینکه آزمون‌های تعیین روش حاکی از مقتضی بودن روش اثرات ثابت برای برآورد مدل می‌باشند، لذا مدل (۱) و (۲) با استفاده از روش اثرات ثابت و برای

1- Baltagi

اطلاعات سال‌های ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۲ مربوط به ۱۲ اداره مالیاتی استان چهارمحال و بختیاری برآورد شده است که نتایج آن به ترتیب در جدول (۳) و (۴) ارائه شده است. لازم به ذکر است، هنگام برآورد مدل واریانس ناهمسانی و خودهمبستگی با به‌کارگیری روش GLS برای برآورد، برطرف شده است.

براساس جدول (۶) نتایج برآورد مدل (۱) به‌طور خلاصه به شرح زیر می‌باشد:

- ضریب تعیین مدل معادل ۰/۹۷ و بیانگر توضیحی دهندگی نسبتاً بالای متغیرهای توضیحی در مدل تصریح شده است.

- آماره F که معنی داری کل رگرسیون را نشان می‌دهد، معادل ۴۸/۹ برآورد شده است که ارزش احتمال آن برابر با صفر است. بنابراین، کل مدل رگرسیون تصریح شده از لحاظ آماری معنی‌دار است.

- آماره t مربوط به ضریب متغیر درصد تغییرات لگاریتم شاخص قیمت مصرف کننده معادل ۸/۳ می‌باشد که ارزش احتمال آن برابر صفر (کوچک‌تر از ۵ درصد) است. براین اساس، ضریب مذکور از لحاظ آماری در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی‌دار است.

- ضریب متغیر درصد تغییرات لگاریتم شاخص قیمت مصرف کننده استان چهارمحال و بختیاری معادل ۱۳/۹- برآورد شده است که از لحاظ علامت کوچک‌تر از صفر است. منفی بودن این ضریب منطبق بر انتظارات تئوریکی است. از آنجا که ضریب این متغیر بیانگر وقفه مالیاتی است، بنابراین، متوسط وقفه وصول درآمدهای مالیاتی در استان مذکور معادل ۱۴ ماه می‌باشد. یعنی از زمانیکه مودیان به‌طور قطعی موظف به پرداخت مالیات می‌شوند، به‌طور متوسط ۱۴ ماه طول می‌کشد تا به دست دولت برسد.

- آماره t مربوط به ضریب متغیر لگاریتم تولید ناخالص داخلی معادل ۶/۰۴ می‌باشد که ارزش احتمال آن برابر صفر (کوچک‌تر از ۵ درصد) است. براین اساس، ضریب مذکور از لحاظ آماری در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی‌دار است.

- ضریب متغیر لگاریتم تولید ناخالص داخلی استان چهارمحال و بختیاری بزرگ‌تر از صفر برآورد شده است. مثبت بودن این ضریب منطبق بر انتظارات تئوریک است. این ضریب کشش درآمدی درآمد حقیقی مالیات را نشان می‌دهد و بیانگر آن است که اگر تولید ناخالص داخلی یک درصد افزایش یابد، درآمد مالیات حقیقی به میزان ۰/۳۸ درصد افزایش خواهد یافت.

جدول ۶- برآورد مدل (۱) به روش اثرات ثابت^۱

متغیرها	ضرایب	آماره
عرض از مبدا		
DLnCPI	-۱۳/۹	-۸/۳
LnGDP	۰/۳۸	۶/۰۴
F = ۴۸/۹ P-value=۰	D.W=۱/۹۸	R ^۲ =۰/۹۷

ماخذ: یافته‌های تحقیق

براساس جدول (۷) نتایج برآورد مدل (۲) به‌طور خلاصه به شرح زیر می‌باشد:

- ضریب تعیین مدل معادل ۰/۸۹ و بیانگر توضیحی دهندگی نسبتا بالای متغیرهای توضیحی در مدل تصریح شده است.
- آماره F که معنی داری کل رگرسیون را نشان می‌دهد، معادل ۱۳/۵ برآورد شده است که ارزش احتمال آن برابر با صفر است. بنابراین، کل مدل رگرسیون تصریح شده از لحاظ آماری معنی‌دار است.
- آماره t مربوط به ضریب متغیر لگاریتم شاخص قیمت مصرف کننده معادل ۳/۸ می‌باشد که ارزش احتمال آن برابر ۰/۰۱۴ (کوچک‌تر از ۵ درصد) است. براین اساس، ضریب مذکور از لحاظ آماری در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی دار است.
- ضریب متغیر لگاریتم شاخص قیمت مصرف کننده استان چهارمحال و بختیاری که بیانگر کشش قیمتی مالیات است، معادل ۰/۷۱ برآورد شده است که مثبت بودن این ضریب منطبق بر انتظارات تئوریک است. از آنجا که ضریب این متغیر معادل ۰/۷۱ و کم‌تر از یک است، بنابراین نظام مالیاتی استان چهارمحال و بختیاری به تغییرات قیمت بی کشش بوده و از انعطاف پذیری لازم برخوردار نیست.
- آماره t مربوط به ضریب متغیر لگاریتم تولید ناخالص داخلی معادل ۴/۵ می‌باشد که ارزش احتمال آن برابر صفر (کوچک‌تر از ۵ درصد) است. براین اساس، ضریب مذکور از لحاظ آماری در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی دار است.

۱- خروجی نرم افزار برآورد مدل مدل (۱-۴) در پیوست (۱) و برای مدل (۲-۴) در پیوست (۲) آمده است.

- ضریب برآوردی متغیر لگاریتم تولید ناخالص ثابت داخلی استان چهارمحال و بختیاری از لحاظ علامت بزرگ‌تر از صفر است. مثبت بودن این ضریب منطبق بر انتظارات تئوریک است. این ضریب کشش درآمدی درآمد اسمی مالیات را نشان می‌دهد و بیانگر آن است که اگر تولید ناخالص داخلی یک درصد افزایش یابد، درآمد اسمی مالیاتی به میزان ۰/۹۴ درصد افزایش خواهد یافت.

جدول ۷- برآورد مدل (۶-۲) به روش اثرات ثابت

متغیرها	ضرایب	آماره
عرض از مبدا	۰/۹۱	۰/۳۹
LnCPI	۰/۷۱	۳/۸
LnGDP	۰/۹۴	۴/۵
F = ۱۳/۴۷ P-value= ۰	D.W=۱/۹۸	R ^۲ =۰/۸۹

ماخذ: یافته‌های تحقیق

برآورد زیان مالیاتی ناشی از وقفه در وصول درآمدهای مالیاتی

با توجه به نتایج به دست آمده، متوسط طول وقفه درآمدهای مالیاتی در استان چهارمحال و بختیاری ۱۴ ماه است. با توجه به اینکه طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۲ میزان تورم سالانه به‌طور متوسط ۲۳ درصد است، ارزش حال یک واحد درآمد مالیاتی در استان مذکور براساس مدل (۳) به‌طور متوسط بعد از ۱۴ ماه وقفه به اندازه ۰/۷۸ خواهد بود. به عبارت دیگر، حدود ۲۲ درصد از ارزش یک واحد درآمد مالیاتی در اثر وجود تورم و وقفه جمع‌آوری مالیات از بین می‌رود. هم‌چنین با توجه به اینکه کشش قیمتی درآمدهای مالیاتی در استان چهارمحال و بختیاری کم‌تر از ۱ است، بنابراین ۲۲ درصد حداقل زیان مالیاتی را نشان می‌دهد.

در جدول (۸) با فرض کشش قیمتی کم‌تر از یک، حداقل زیان مالیاتی درآمدهای مالیاتی استان چهارمحال و بختیاری برای سال‌های ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۲ براساس رابطه (۴) محاسبه شده است.

جدول ۸- حداقل زیان مالیاتی در استان چهارمحال و بختیاری طی سال‌های ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۲ (ارقام به میلیون ریال)

سال	ارزش اسمی درآمدهای مالیاتی استان	مالیات بعد از ۱۴ ماه وقفه	حداقل زیان مالیاتی (مالیات بعد از ۱۴ ماه وقفه منهای ارزش حقیقی مالیات‌ها)
۱۳۸۸	۴۸۷۱۶۸	۴۳۱۳۲۲	۵۵۸۴۶
۱۳۸۹	۴۹۵۷۴۱	۴۲۵۴۶۷	۷۰۲۷۴
۱۳۹۰	۵۴۱۸۷۵	۴۳۰۰۹۲	۱۱۱۷۸۳
۱۳۹۱	۶۷۹۹۵۸	۴۹۵۷۶۹	۱۸۴۱۸۹
۱۳۹۲	۷۹۴۹۲۵	۵۴۶۸۵۱	۲۴۸۰۷۴

ماخذ: یافته‌های تحقیق

حداقل زیان مالیاتی در سال ۱۳۸۸ که کل درآمدهای مالیاتی معادل ۴۸۷۱۶۸ میلیون ریال بوده است، حدود ۵۵۸۴۶ میلیون ریال است. این مبلغ در سال‌های ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ به ترتیب معادل ۷۰۲۷۴، ۱۱۱۷۸۳، ۱۸۴۱۸۹ و ۲۴۸۰۷۴ میلیون ریال بوده است. براین اساس، زیان مالیاتی در استان چهارمحال و بختیاری در سال‌های مذکور روندی صعودی داشته است و تقریباً از سال ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲، چهار برابر شده است.

علاوه براین، از آنجا که در این تحقیق زیان درآمدهای مالیاتی به تفکیک ادارات مالیاتی استان چهارمحال و بختیاری نیز مدنظر است، در جدول (۸) متوسط زیان درآمدهای مالیاتی ناشی از هر یک از ادارات مالیاتی طی سال‌های ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۲ گزارش شده است. همان‌طور که مشخص است طی سال‌های مذکور، اداره شهرکرد - ۴ دارای کمترین زیان مالیاتی (معادل ۲۵۶۱ میلیون ریال) و اداره شهرکرد - ۷ دارای بیشترین زیان مالیاتی (معادل ۴۹۶۴۰ میلیون ریال) بوده است.

برآورد زیان‌های ناشی از تأخیر در وصول مالیات در ادارات مالیاتی استان ... ۵۲۵

جدول ۹- حداقل زیان مالیاتی در ادارات مالیات استان چهارمحال و بختیاری: (ارقام به میلیون ریال)

ادارات مالیاتی	ارزش اسمی درآمدهای مالیاتی استان	مالیات بعد از ۱۴ ماه وقفه	حداقل زیان مالیاتی (مالیات بعد از ۱۴ ماه وقفه منهای ارزش حقیقی مالیات‌ها)
بروجن	۵۹۵۱۳	۴۶۶۷۳	۱۲۸۴۰
فارسان	۱۷۰۴۳	۱۳۳۶۶	۳۶۷۷
لردگان	۲۷۳۳۴	۲۱۴۳۷	۵۸۹۸
اردل	۱۴۴۲۵	۱۱۳۱۳	۳۱۱۲
شهرکرد-۱	۱۷۴۲۱۲	۱۳۶۶۲۵	۳۷۵۸۷
شهرکرد-۲	۱۷۰۸۵	۱۳۳۹۹	۳۶۸۶
شهرکرد-۳	۱۴۷۲۹	۱۱۵۵۱	۳۱۷۸
شهرکرد-۴	۱۱۸۶۸	۹۳۰۸	۲۵۶۱
شهرکرد-۵	۱۹۷۳۴	۱۵۴۷۶	۴۲۵۸
شهرکرد-۶	۱۳۹۱۳	۱۰۹۱۱	۳۰۰۲
شهرکرد-۷	۲۳۰۰۷۷	۱۸۰۴۳۷	۴۹۶۴۰

ماخذ: یافته‌های تحقیق

۹- نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از برآورد وقفه مالیاتی، کشش قیمتی درآمد مالیاتی و زیان مالیاتی در استان چهارمحال و بختیاری طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۲ به شرح زیر می‌باشد:

- متوسط طول وقفه درآمدهای مالیاتی در ادارات استان چهارمحال و بختیاری در حدود ۱۴ ماه است. براین اساس می‌توان گفت فرضیه اول تحقیق مبنی بر اینکه مدت زمان تأخیر در وصول مالیات در استان چهارمحال و بختیاری قابل توجه است، در سطح معنی داری ۵ درصد پذیرفته می‌شود.
- افزایش سطح عمومی قیمت‌ها بر درآمد اسمی مالیاتی استان چهارمحال و بختیاری تأثیر مثبت و معنی دار دارد. براین اساس، فرضیه دوم تحقیق مبنی بر اینکه کشش قیمتی درآمدهای مالیاتی در استان چهارمحال و بختیاری بزرگ‌تر از صفر است، در سطح معنی داری ۵ درصد پذیرفته می‌شود.

- نظام مالیاتی استان چهارمحال و بختیاری در برابر تغییرات سطح عمومی قیمت‌ها حساسیت زیادی نشان نمی‌دهد (کشش قیمتی در حدود ۰/۷۱ برآورد شده است) و از کارایی لازم برای اینکه به نسبت تورم، درآمدهای مالیاتی اسمی را افزایش دهد، برخوردار نیست. بنابراین با توجه به بالابودن میزان تورم و همچنین بالا بودن وقفه‌های جمع‌آوری درآمدهای مالیاتی استان، تورم موجب کاهش درآمدهای حقیقی مالیاتی می‌شود.

- میزان حساسیت درآمد اسمی مالیاتی استان چهارمحال و بختیاری به تولید ناخالص داخلی استان در حدود ۰/۹۴ است، یعنی کشش درآمدهای اسمی مالیاتی به تولید ناخالص داخلی مثبت است. براین اساس، فرضیه سوم تحقیق مبنی بر اینکه کشش درآمدی درآمدهای مالیاتی در استان چهارمحال و بختیاری بزرگ‌تر از صفر است، در سطح معنی داری ۵ درصد پذیرفته می‌شود.

- زیان مالیاتی (هزینه مالیاتی) در استان چهارمحال و بختیاری با توجه به بالابودن تورم، بالا بودن وقفه در جمع‌آوری مالیات و پایین بودن کشش قیمتی در سال‌های ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۲ صعودی بوده است، به‌طوری‌که زیان مالیاتی در سال ۱۳۹۲ در مقایسه با سال ۱۳۸۷ تقریباً ۴ برابر شده است.

- اداره شهرکرد - ۴ دارای کم‌ترین زیان مالیاتی (معادل ۲۵۶۱ میلیون ریال) و اداره شهرکرد - ۷ یعنی دارای بیشترین زیان مالیاتی (معادل ۴۹۶۴۰ میلیون ریال) بوده است.

با توجه به نتایج تحقیق و این موضوع که طول وقفه مالیاتی در استان چهارمحال و بختیاری طولانی است، پیشنهادات ذیل ارائه می‌گردد.

- گسترش پایه مالیاتی از طریق حذف معافیت‌های غیرضروری
- کاهش تأخیرات وقفه‌های مالیاتی از طریق برقراری نرخ‌های انعطاف‌پذیر در رابطه با تورم

- ایجاد سیستم اطلاعاتی مناسب و کارا برای سامان‌دهی سیستم دریافت مالیات
- تسریع در ایجاد کد اقتصادی برای شناسایی کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی و ردیابی معاملات آنها.

- ایجاد بخش ابلاغ اوراق مالیاتی و پیگیری‌های بعد از ابلاغ جهت تسریع در وصول مالیات‌ها

- اعمال جرایم سنگین مالیاتی برای مودیانی که با تأخیر مالیات حقه دولت را پرداخت می‌کنند.
- عدم بخشودگی جرایم مندرج در قوانین مالیاتی برای مودیانی که تأخیر مالیاتی دارند.
- کاهش مدت تقسیط موضوع ماده ۱۶۷ ق م م و منطقی نمودن با هدف حفظ ارزش واقعی درآمدهای مالیاتی.
- ایجاد هماهنگی با ادارات ثبت اسناد در اجرای ماده ۱۸۴ قانون مالیات‌های مستقیم در جهت ثبت نام مؤدیان مالیاتی.
- شناسایی ظرفیت جدید مالیاتی برای کشور.
- تعیین نرخ بهینه مالیات به منظور حداکثر کردن مالیاتی با توجه به نرخ تورم موجود.
- دقت در تناسب میزان مالیات و مستند سازی گزارشات مالیاتی با درآمدهای مؤدیان.
- اعطای تسهیلات ویژه، هم‌چون تخفیف و بخشودگی جرایم برای مؤدیان مالیاتی خوش حساب و اجرای صدر ماده (۱۹۰) قانون مالیات‌های مستقیم.
- ایجاد هماهنگی بین اداره اجراییات و ادارات امور مالیاتی در جهت تسریع در امر وصول مالیات.
- تسهیل و ساده‌سازی امور در فرایند مالیات ستانی و تقویت ضمانت‌های اجرایی مالیات‌ستانی از طریق تلقی فرار از پرداخت مالیات به‌عنوان جرم عمومی و مکلف نمودن تمام دستگاه‌های اجرایی به استیفای حقوق عمومی دولت.
- ایجاد راهکار ی مشخص و تعریف ملاک‌های ثابت برای تسریع در اجرای ماده ۱۵۸ قانون مالیات‌های مستقیم.
- طراحی سیستم و نرم افزاری که بتواند مالیات‌ها از جمله مالیات‌های غیر مستقیم در هر پرداخت مستقیماً در موقع خرید کالا و خدمات به حساب درآمدهای مالیاتی دولت واریز گردد.
- اجبار در استفاده از صندوق فروش و گسترش تجارت الکترونیکی و تلاش برای حذف پول در معاملات تجاری.

پیشنهاد‌های پژوهش‌های آتی

- در این تحقیق برآورد وقفه و زیان مالیاتی مربوط به کل درآمدهای مالیاتی ادارات استان چهارمحال و بختیاری مدنظر قرار گرفت، از اینرو در مطالعات آتی میتوان به برآورد وقفه و زیان مالیاتی استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک منابع مالیاتی پرداخت.

- در این تحقیق وقفه کل در وصول درآمدهای مالیاتی و زیان ناشی از آن برآورد شده است. براین اساس برآورد وقفه‌های وصول مالیات به تفکیک قانونی و غیرقانونی و تأثیر هر یک از آنها بر درآمد حقیقی استان می‌تواند موضوع مطالعات آتی باشد.

فهرست منابع

آذر، عادل و منصور مومنی (۱۳۸۳)، «آمار و کاربرد آن در مدیریت»، جلد اول، انتشارات سمت، تهران، چاپ دهم.

ابراهیمی، محمد (۱۳۹۲)، کسری بودجه؛ آثار و پیامدها، شنبه ۱۰ دی ۱۳۸۴ روزنامه همشهری.

اعرابی، محمد و هوشنگ چگینی نظامی وند (۱۳۸۵) برنامه‌ریزی استراتژیک سازمان امور مالیاتی کشور، تهران.

امیر یوسفی، خالد و بهار حافظی (۱۳۸۳)، اندازه‌گیری تأثیر تورم و وقفه‌های قانونی بر ارزش درآمدهای مالیاتی مطالعه موردی: استان اصفهان، پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، دوره ۱۲، شماره ۳۱.

امینی، علیرضا و همکاران "پیش بینی درآمدهای مالیاتی استان قزوین با استفاده از مدل سری‌های زمانی و روش مداخله‌ای طی سال‌های ۱۳۷۴-۱۳۸۳" فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، سال شانزدهم، شماره ۴۷، پاییز ۱۳۸۷.

تقی پور، انوشیروان (۱۳۷۸)، وقفه‌های جمع‌آوری مالیات، تورم و درآمدهای مالیاتی حقیقی دولت، مجله برنامه و بودجه، شماره ۴۲.

توکلی، احمد (۱۳۹۰)، مالیه عمومی، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، چاپ سیزدهم.

- ثاقب فرد، محمد (۱۳۸۶)، پس افتادگی فرهنگی در مالیات، روزنامه اعتماد، شماره ۱۶۰۲ به تاریخ ۸۶/۱۱/۹، صفحه ۱۴ (اقتصاد ایران).
- حافظ نیا، محمد رضا، (۱۳۸۹)، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، انتشارات: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم.
- حسینی، محمد و مهدی شبان و مریم مختاری مسینایی و محسن مودی، (۱۳۹۱)، بررسی عوامل تأثیرگذار بر ظرفیت مالیاتی و پیش بینی درآمدهای مالیاتی استان خراسان جنوبی با استفاده از مدل ARMA، طرح پژوهشی، هسته پژوهشی سازمان امور اقتصادی و دارایی خراسان جنوبی.
- حیرانی، یاسین و زهرا عابدی و طهماسب محتشم دولتشاهی، (۱۳۸۸)، بررسی موانع نهادی وصول مالیات‌های مستقیم در ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد علوم اقتصادی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.
- رضایی، محمد قاسم (۱۳۸۶)، سیاست‌گذاری‌های نامناسب در نظام «مالیات ستانی ایرانی»، روزنامه حیات نو، شنبه ۱۰ آذر ۱۳۸۶.
- رستمی، هوشیار (۱۳۹۱)، معنای دقیق تورم چیست؟، روزنامه دنیای اقتصاد، ۲۸۳۴، تاریخ چاپ: ۱۳۹۱/۱۰/۲۶.
- ریکاردو، دیوید (۱۳۸۴)، اصول اقتصاد سیاسی و مالیات ستانی، ترجمه تیموری، حبیب‌الله، نشر نی، جلد اول.
- دامور، گجراتی (۱۳۸۵)، «مبانی اقتصاد سنجی»، ترجمه دکتر حمید ابریشمی، چاپ سوم، دانشگاه تهران.
- سرمد، زهره و عباس بازرگان و الهه حجازی (۱۳۸۷)، «روش تحقیق در علوم رفتاری»، نشر آگاه، چاپ شانزدهم.
- شهسواریان، مهسا و میثم شعبانی (۱۳۸۷)، آشنایی با مفاهیم مالیات، چهارشنبه ۹ مرداد ۱۳۸۷ صنایع نیوز.
- عزیزی، سیاوش (۱۳۸۸)، برآورد ظرفیت مالی استان‌های ایران با رویکرد کوشش مالیاتی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد، دانشگاه اصفهان.

عسکری، علی (۱۳۹۲)، کالبد شکافی اصلاح نظام مالیاتی کشور: چالش‌ها، برنامه‌ها و عملکرد نظام مالیاتی، فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی، دوره ۱، شماره ۲.

فرشکاران، م. (۱۳۸۸)، نشریه مقاله، انتشارات معاونت نظارت و برنامه‌ریزی ریاست جمهوری، ص ۴۶.

فرهنگی، علی اکبر و حسین صفرزاده (۱۳۸۷)، «روش‌های تحقیق در علوم انسانی»، نشر پیام پویا، تهران، چاپ دوم.

قائینی، محمد و احمدی، محمدعلی (۱۳۹۰)، حکم فقهی جریمه تأخیر پرداخت مالیات از منظر شرع مقدس اسلام، فصلنامه مالیات، دوره ۱۹، شماره ۱۲.

کلانتری بنگر، محسن، علیرضا نظری و ایمان فدایی (۱۳۹۲)، مروری بر عملکرد طرح تحول نظام مالیاتی، فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی، سال یکم، شماره ۱، بهار ۱۳۹۲

موسوی جراحی، ضیاءالدین (۱۳۸۶)، بهبود روش‌های عملیاتی اخذ مالیات، مجله علوم اقتصادی.

نجارزاده، رضا و حمیدرضا زارع (۱۳۸۵)، برآورد کشش و وقفه درآمد مالیاتی شرکت‌ها در استان تهران، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی، سال ششم، شماره سوم، پاییز ۱۳۸۵.

نصر اصفهانی، مهدی و نصر اصفهانی، مهرناز و دلوی محمدرضا (۱۳۹۱)، بررسی عوامل موثرمدل بر فرار مالیاتی بر اساس پستل، از دیدگاه مؤدیان و کارشناسان مالیاتی، پژوهش‌های مالییه اسلامی، سال اول، شماره اول بهار ۱۳۹۲.

Chen, K.P.& Cyrus C.Y.(2002).Internal control vs.external manipulation: A model of corporate income tax evasion, unpublished paper.Institute for Social Sciences and Philosophy, Academia Sinica, Taipei.

Madowitz.M & Novan.K, Gasoline taxes and revenue volatility: An application to California, Energy Policy, Volume 59, August 2013, Pages 663-673.

Cardoso, Eliana (2010) Virtual Deficits and the Patinkon Effect; IMF Working Paper, March 2010.

Tanzi, V; (2008), Inflation, Real Tax Revenues and the Case for Inflationary Finance: Theory with an Application to Argentina; Staff Paper, Vol.25, Sep.2008, PP.417 – 51.

Choudhry, N.N.(2005) Fiscal Revenue and Inflationary Finance; IMF Working Paper, No.48.

Yuyan, Wirasasmita (2010) Inflation, Tax Elasticity and Real Tax Revenue: Theory with an Application to Indonesia for the Period: 1969-1984; doctorate EW.21.Nicos, M.Christodoulakis (2004) “tax Collection Lags and the Revenue- maximizing Inflation; Empirical Economics, Vol.19, pp.329-342

Baltagi, B, (2005), “Econometric Analysis of panel data”, John Wiley & sons, LTD.third edition.

Greene, William H.(2003), “Econometric Analysis”, (5th Edition), ISBN-13: 978-0130661890.

Yaffe, R.(2003), “Aprimer for panel data analysis, social science, statistics”, New York university.